

Stanisław Marciniak

Rozwój społeczno-gospodarczy a innowacje : wstępna analiza zależności

---

Zarządzanie. Teoria i Praktyka nr 2, 49-55

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Stanisław Marciniak

Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie

**ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY A INNOWACJE
(WSTĘPNA ANALIZA ZALEŻNOŚCI)*****Streszczenie***

W artykule została podjęta problematyka zależności pomiędzy rozwojem gospodarczym, a innowacjami. W pierwszej części zostały zdefiniowane pojęcia rozwoju gospodarczego i innowacji. Natomiast w kolejnej części podjęta została próba określenia zależności pomiędzy produktywnością, innowacyjnością, a efektywnością. W końcowej części artykułu została zaprezentowana problematyka związana z determinantami efektywności innowacji oraz wstępnie opisana metoda określania granic innowacyjności gospodarki.

1. Pojęcie rozwoju gospodarczego i innowacji

W ostatnich latach, szczególnie po pojawieniu się pierwszych oznak kryzysu gospodarczego, to jest od drugiej połowy 2008 roku, coraz częściej zaczęło ulegać zmianie rozumienie pojęcia rozwoju gospodarczego. Pod pojęciem rozwoju zaczęto rozumieć łączne występowanie efektów wzrostu gospodarczego, rozwoju społecznego oraz rozwoju środowiskowego. Przymiotnik „gospodarczy” przypisano jedynie wzrostowi. Do szerokiego rozumienia pojęcia rozwoju przyczyniło się również przyznanie nagrody Nobla J.E. Stiglitzowi w roku 2001, który w swoich pracach do problematyki ekonomicznej podchodzi w sposób kompleksowy, z uwzględnieniem jej wieloaspektowego oddziaływania. Wydaje się jednak, iż określenie rozwój społeczno-gospodarczy uwzględnia nowoczesne podejście do zmian zachodzących obecnie w świecie obejmując płaszczyznę gospodarczą, społeczną i środowiskową (tzw. *new economy*).

W ujęciu klasycznym rozwój gospodarczy to jakościowe i strukturalne zmiany w gospodarce będące następstwem wzrostu gospodarczego. Jakościowe zmiany dotyczą głównie zmian struktur społecznych oraz ekologicznych. Nale-

ży podkreślić, że według klasycznych poglądów możliwy jest wzrost gospodarczy bez rozwoju, natomiast niemożliwy jest rozwój bez wzrostu gospodarczego. Rozwój społeczno-gospodarczy pojawia się poprzez zmiany struktur społecznych, gospodarczych oraz stanu ekologii¹.

Warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego są innowacje. W gospodarce najczęściej definiowane są jako wdrażanie nowych technologii lub tworzenie nowych organizacji i instytucji. Innowacje technologiczne podzielone są na innowacje produktowe, które dotyczą wprowadzania do produkcji nowych wyrobów i usług oraz innowacje procesowe, które dotyczą zastosowania nowych sposobów uzyskiwania tych samych wyrobów i usług. Innowacje technologiczne są następstwem postępu naukowo-technicznego, występującego z różną siłą w różnych okresach rozwoju gospodarki. Innowacje organizacyjne i instytucjonalne są ściśle związane z przedsiębiorczością podmiotu gospodarczego traktowanego jako „całość” lub tylko z przedsiębiorczością związaną z działalnością członków zarządu i właścicieli. Należy podkreślić, że innowacje są nierozdzielnie związane z cechą przedsiębiorczości².

Zajmując się problematyką nośników rozwoju społeczno-gospodarczego należy zauważyć, że innowacje są rodzajem działalności gospodarczej o szczególnie wysokim stopniu ryzyka (zwłaszcza w warunkach turbulentnego otoczenia). Dlatego zostały opracowane specyficzne sposoby ich finansowania (kredyty inwestycyjne, *Venture Capital* itp.). Projektujący i wdrażający innowacje muszą często także zmienić opór społeczny wynikający z konserwatyizmu firmy lub jej pracowników. Zmianom tym bardzo często pomaga zjawisko konkurencji, które stanowi podstawową cechę gospodarki rynkowej.

2. Uwarunkowania rozwoju gospodarczego i innowacji

Chociaż należy zgodzić się z poprzednio przyjmowaną tezą, że najważniejsze dla rozwoju gospodarczego są inwestycje, których trwałą podstawę stanowi oszczędności, czyli nie konsumowana część produktu krajowego, jednak należy zauważyć, że coraz większą rolę w rozwoju odgrywa spełnienie pozaekonomicznych warunków. Do takich warunków należy zaliczyć:

- istnienie możliwie kompletnego w danych warunkach i stabilnego ładu prawnego (dotyczy to prawa własności, ochrony konkurencji, a także obszaru ochrony środowiska),
- właściwe kształtowanie podłoża kulturowego (nawyki, zwyczaje, tradycyjne wartości, relacje między grupami społecznymi, które mogą determinować stosunki między ludźmi wpływając na podejście do gospodarki oraz rozwój społeczno-ekonomiczny),

¹ Por. *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 24, Warszawa 2004, s. 9.

² Por. P.F. Drucker, *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, Warszawa 1992, J.A. Schumpeter, *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, Warszawa 1995, *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 2004, t. 12, s. 149.

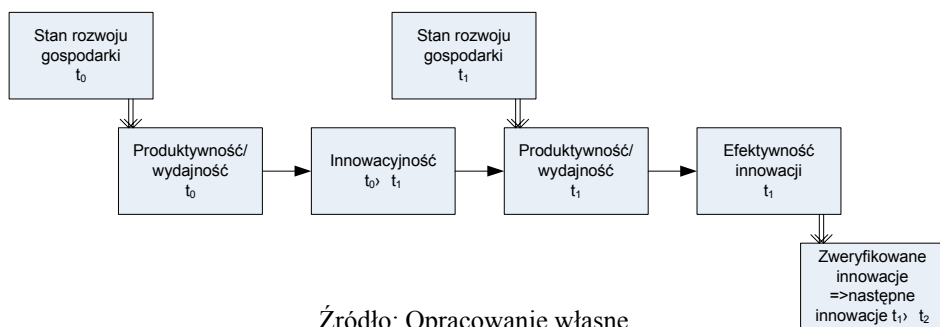
- prawidłowa polityka gospodarcza oparta na skutecznym i efektywnym systemie ekonomicznym (polityka dochodowa, fiskalna, budżetowa i monetarna)³.

Kulturowe uwarunkowania rozwoju gospodarczego można bardzo trafnie streścić spostrzeżeniem E. Bogalskiej-Martin, że „nie można oderwać pojęcia rozwoju od analiz przeobrażeń kulturowych, które stymulowane są formami wymiany handlowej, inwestycji, itp. W tym sensie tak jak to postulowali teoretycy szkoły frankfurckiej, kultura, podobnie jak oświata, w tym dyplomy studiów wyższych stają się obiektami handlu i wymiany, mającymi wartość użytkową i wymienną”⁴.

3. Systemowa zależność produktywności, innowacyjności oraz efektywności

W artykule przyjęta została teza, że istnieje systemowa zależność pomiędzy pojęciami produktywności, innowacyjności oraz efektywności w działalności gospodarczej. Stwierdza ona, że tylko odpowiedni poziom produktywności wyrażany poprzez efekty działalności gospodarczej (mierzonej różnie w zależności od szczebla gospodarczego) pozwala na osiągnięcie odpowiedniej akumulacji kapitału z przeznaczeniem na innowacje, które z kolei powinny cechować się odpowiednim poziomem efektywności (rozumianej inaczej niż efektywność ekonomiczna, która zwykle nie uwzględnia wymiaru społecznego i środowiskowego – tak ją rozumieli XIX wieczni klasycy, XX liberałowie rynkowi a nawet monetaryści). Przykładowy łańcuch tego typu zależności został przedstawiony na rys. 1.

Rys. 1. Łańcuch zależności produktywności, innowacyjności oraz efektywności.

Źródło: Opracowanie własne.

³ Problematyka uwarunkowań rozwoju gospodarczego i innowacji jest podejmowana w wielu pracach, m.in. w pracy pod red. naukową R. Piaseckiego, *Ekonomia rozwoju*, PWE, Warszawa 2007, J.E. Stiglitz, *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004, P.R. Krugman, *La mondialisation n'est pas coupable. Vertus et limits du libre-echange. La De'couverte*, Paris 2000.

⁴ Por. E. Bogalska-Martin, *Wprowadzenie do teorii kulturowych uwarunkowań rozwoju gospodarczego*, (w:) *Ekonomia rozwoju*, R. Piasecki (red.), PWE, Warszawa 2007, s. 254.

4. Determinanty efektywności innowacji

Determinanty efektywności innowacji zależą przede wszystkim od tego, jak szeroko podejmiemy do oceny oddziaływania projektu innowacyjnego. W niniejszym artykule przyjęte zostało możliwie szerokie podejście do badanej problematyki. Dlatego prezentowane determinanty nie mają charakteru *sensu stricto* ekonomicznego, ale znacznie szerszy i związane są z oddziaływaniem innowacji na otoczenie nie tylko ekonomiczne, lecz również społeczne i środowiskowe.

Zajmując się zależnością innowacji i rozwoju gospodarczego należy jednoznacznie podkreślić różnice między prywatną i społeczną analizą kosztów i korzyści związanych z działalnością gospodarczą. Należy podkreślić, że kompleksowy rozwój społeczno-gospodarczy jest możliwy tylko wówczas, gdy do oceny przyjmujemy społeczną analizę kosztów i korzyści. Różnice między obiema analizami są następujące:

- społeczna analiza kosztów i korzyści uwzględnia szerszy zakres oddziaływań przedsięwzięcia innowacyjnego na otoczenie, a nie tylko wielkość wypracowanych zysków,
- w społecznej analizie kosztów i korzyści niektóre rodzaje nakładów i efektów nie są wyceniane według cen rynkowych, ponieważ ceny takie nie istnieją lub nie wyrażają krańcowych korzyści i kosztów społecznych na skutek zawodności mechanizmu rynkowego⁵. Przykładami takich nakładów mogą być zaangażowanie w pacę, a efektów np. zaufanie do pracodawcy czy instytucji rynkowych.

Przeprowadzając prawidłową analizę i ocenę projektu innowacyjnego, wykonywana analiza kosztów i korzyści projektu powinna opierać się na odpowiednim kryterium jego adaptacji. Według J.E. Stiglitz, „projekt (innowacyjny) można zaakceptować, jeśli suma korzyści jest większa od sumy kosztów, tzn. jeżeli relacja korzyści do kosztów jest większa od jedności. Suma korzyści obejmuje m.in. nadwyżkę konsumenta, czyli różnicę między sumą, którą beneficjenci projektu byłiby skłonni zapłacić, a sumą rzeczywiście przez nich płaconą. Jeżeli państwo musi wybrać określony wariant projektu (innowacyjnego), to powinno wybrać wariant o najwyższej sumie korzyści netto, a nie o najwyższej relacji korzyści do kosztów”⁶.

Przytoczone stwierdzenie wydaje się być sprzeczne z rozumowaniem przyjmowanym w klasycznym rachunku ekonomicznym, funkcjonującym w gospodarce rynkowej w XIX i XX wieku. Jednak tylko w warunkach przyjęcia tezy J.E. Stiglitz istnieje możliwość zabezpieczenia przez innowacje nie tylko wzrostu gospodarczego, lecz również rozwoju społeczno-gospodarczego, który obejmuje również efekty społeczno-środowiskowe, co powinno być podstawowym elementem oceny działalności gospodarczej.

⁵ J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004, s. 330.

⁶ Tamże, s. 332.

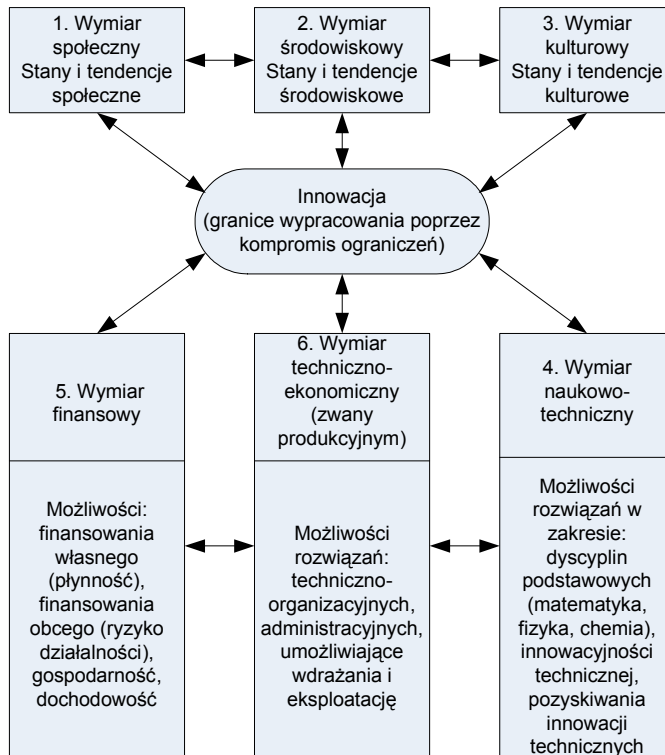
5. Granice innowacyjności gospodarki

Coraz częściej badacze zastanawiają się nad wymiarami wyznaczającymi granice innowacyjności gospodarki. Wymiary te mogą być znacząco zróżnicowane. Do nich możemy zaliczyć wymiar:

- społeczny,
- środowiskowy,
- kulturowy,
- naukowo-technologiczny,
- finansowy,
- techniczno-ekonomiczny.

Wymienione wymiary są ze sobą w różny sposób (i z różną siłą) powiązane. Jedne z nich są powiązane ze sobą bardzo silnie przykład wymiar techniczny i technologiczny, czy też społeczny i kulturowy, inne znacznie słabiej tzn. wymiar techniczny i kulturowy, niemniej jednak to powiązanie ma przede wszystkim charakter sprzężenia zwrotnego. Sposób powiązania poszczególnych wymiarów, który powinien znaleźć swoje odbicie w procesach realizacji innowacji, został przedstawiony na rys. 2.

Rys. 2. Determinanty granic innowacyjności gospodarki.

Źródło: Opracowanie własne.

Wypracowanie granic innowacyjności poprzez kompromis ograniczeń w sześciu wymiarach wymaga nowego podejścia do rachunku efektywności, nie tylko z punktu widzenia efektywności ekonomicznej. Powstanie tego typu kompleksowego i uniwersalnego rachunku efektywności w globalnym świecie z globalnym rozwojem cywilizacyjnym oraz globalną gospodarką wydaje się być koniecznością. Powoduje to potrzebę zbudowania nowych lub adaptacji już istniejących adekwatnych dla sytuacji mierników dla każdego z wymienionych wymiarów. Mierniki takie powinny być w stosunku do siebie kompatybilne i cechować się możliwością agregacji. Zagadnienie kompleksowej oceny w aktualnej literaturze przedmiotu podejmowane jest stosunkowo rzadko, chociaż jego waga jak również konieczność rozwiązania bardzo złożonych problemów społeczno-ekonomicznych powoduje, że jest to z roku na rok coraz bardziej potrzebne dla podejmowania decyzji w realnym świecie.

Determinanty granic innowacyjności gospodarki powinny uwzględniać zmiany, głównie o charakterze turbulentnym, pojawiające się w poszczególnych wymiarach w czasie. Zwiększają one znacznie poziom ryzyka dotyczący projektowanych, wdrażanych, a następnie eksploatowanych rozwiązań innowacyjnych. Tak było również we wcześniejszym rozwoju technologicznym, na przykład w obszarze projektów z dziedziny energetyki atomowej, lecz dużo częściej i na większą skalę może pojawić się to w przyszłości. Właśnie takiemu zjawisku powinno się zapobiegać lub znacząco ograniczać poprzez opracowanie kompleksowego i uniwersalnego rachunku efektywności odzwierciedlającego kształtowanie się procesów oraz zjawisk w sześciu wymienionych obszarach.

Biorąc pod uwagę coraz silniejsze i bardziej złożone zależności istniejące pomiędzy rozwojem gospodarczym, a innowacjami należy jeszcze raz podkreślić konieczność właściwego przewidywania skutków wynikających z wdrażania oraz eksploatacji innowacji. Aby skutki te miały pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy konieczne wydaje się pozyskanie, opracowanie i wykorzystywanie odpowiednich:

- 1) informacji,
- 2) narzędzi oceny (przede wszystkim efektywności),
- 3) metod prognozowania.

Wymieniane uwarunkowania muszą być spełniane we wszystkich sześciu wymiarach, żebyśmy z zaprojektowanych oraz wdrażanych innowacji mogli być „naprawdę zadowoleni”.

Bibliografia

1. Bogalska-Martin E., *Wprowadzenie do teorii kulturowych uwarunkowań rozwoju gospodarczego*, (w:) Piasecki R. (red.), *Ekonomia rozwoju*, PWE, Warszawa 2007.
2. Drucker P.F., *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, Warszawa 1992.
3. Krugman P.R., *La mondialisation n'est pas coupable. Vertus et limits du libre-echange. La De'couverte*, Paris 2000.
4. Piasecki R. (red.), *Ekonomia rozwoju*, PWE, Warszawa 2007.
5. Schumpeter J.A., *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, Warszawa 1995.
6. Stiglitz J.E., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.
7. Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004.
8. *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 2004.

Summary

The article describes problems of interaction between economical progress and innovations. The first part defines the meaning of economical growth, and innovation. The second part tries to determine interdependence between productivity, innovation and effectiveness. Conclusion, presents problems of determining effectiveness of innovation, and introduces method of determining limits of effectiveness of innovation as it relates to economical growth.